

Er evangelierne historisk troværdige?

Af Michel Quesnel

I hvor høj grad kan man stole på evangelierne som troværdige vidnesbyrd om Jesu liv?

Journalist Serge Lafitte har spurgt en specialist i nytestamentlig eksegesi, Michel Quesnel, rektor ved det franske katolske universitet i Lyon.

(Le monde des religions, november-december 2005).

HVAD ER EVANGELIERNES HISTORISKE VÆRDI? GENGIVER DE JESU LIV OG ORD PÅLIDELIGT, ELLER ER DE BARE EN FORTOLKNING?

For at besvare dette spørgsmål må man præcisere at historikerne råder over forskellige kilder hvad Jesus angår. Han bliver også omtalt af en jødisk historiker, Flavius Josef (37 ca. 110) og af latinske historikere.

Evangelierne bidrager kun som en del i en bredere samling, selvom disse beretninger er de mest omfattende, de kendteste og de mest brugte kilder i kirkens liv. Desuden må man ikke glemme at enhver beretning indeholder en fortolkning af det, der har fundet sted. Det gælder for Jesu liv som for Julius Cæsar eller Alexander den Store.

Det særlige ved evangelierne er, at deres redigering, først mundtlig, så skriftlig, fandt sted i lyset af Jesu opstandelse. Denne begivenhed indfører en ny dimension i fortolkningen af hans liv og hans ord. Men denne særlige synsvinkel må ikke få os til at konkludere, at disse beretninger til forskel fra de andre dokumenter ikke kan være en troværdig afspejling af det der er sket. Det betyder bare at man ikke kan tale om evangeliernes historiske værdi over en kam. Der findes steder hvor man står meget tæt på historien, andre hvor man ligger langt væk og andre midt imellem.

HVORDAN FINDER MAN UD AF DET?

Historikerne har bearbejdet et vist antal kriterier for historisk pålidelighed. Man kan nævne fire af dem: Mangfoldigheden af vidnesbyrd, sammenhængen, uensartetheden og forklaringernes tilstrækkelighed. Lad os tage nogle eksempler i evangelierne som svarer til et eller flere af disse kriterier.

Flertallet af evangelierne beretter om Jesu dåb (Mtt.3,13-17; Mk.1,9-11; Luk.3,21-22). Denne beretning falder præcis ind under kriteriet uensartethed. Urmenigheden opfattede Jesus som større end Johannes Døberer. I denne tekst fremstilles Jesus som hans undergivne. Derfor er der stor sandsynlighed for at den har fundet sted.

Et andet eksempel kan være kræmmernes uddrivelse af templet.

Denne historie læses i alle de fire evangelier (Mtt. 21,10-17; Mk.

11,15-19; Luk 19,45-48; Jo.2,13-16) kriteriet er her mangfoldighed af vidnesbyrd. Men det svarer også til et andet kriterium tilstrækkelig forklaring. Denne destabilisering af templet var uhyre farlig set med de jødiske præsters øjne, ikke mindst i forhold til romerne. Det er den bedste forklaring på deres beslutning om at få Jesus bort.

Tredje eksempel: Jesu diskussioner med farisæerne (bl.a. Matt. 16,1-4; Luk. 5, 21-24; 11,37-52; 20,20-26 og parallelttekster) falder godt i tråd med det man kender fra datiden: Kriteriet er indre sammenhæng. I det første århundrede var diskussioner mellem de lærde, mestrene, en meget

udbredt skik.

At farisæerne har spillet en rolle i Jesu dødsdom er omvendt meget mindre sandsynligt. Farisæerne var slet ikke indblandet i den politiske magt. Ansvar for denne anklage må knyttes til en personlig tilføjelse som skyldes den aggressivitet som fulgte de stærke gnidninger mellem de første kristne og farisæerne længe efter Jesu død.

HVOR SKAL MAN PLACERE OPSTANDELSEN?

Denne begivenhed ligger helt udenfor historikernes fagområde, til forskel fra dens følge, tilblivelsen af de første kristne menigheder. Det skyldes at alle de vidner, kilderne omtaler, forud for begivenhederne havde et personligt forhold til Jesus, enten sympati eller fjendtlighed. Der findes ingen upartiske vidner: Alle de som beskriver forløbet er overbeviste. Desuden er formålet med alle beretningerne om Jesu liv delvis at begrunde hans opstandelse, Det er netop det som gør evangelierne til et trosvidnesbyrd.

NÅR MAN TÆNKER PÅ TIDSAFSTANDEN MELLEML DE ÆLDSTE MANUSKRIFTER AF EVANGELIERNE, VI RÅDER OVER, OG DERES OPRINDELIGE REDAKTION, HVILKEN GARANTI HAR VI FOR PÅLIDELIGHEDEN AF DERES OVERLEVERING?

Der findes ikke i oldtidens litteratur andre tekster som kendes i så mange manuskripter og så tæt på originalerne. Nogle er næsten samtidige med den første redaktion. Det er især tilfældet for et stykke manuskript af Johannes evangelium som dateres til ca. 130-150. Teksten blev til ca. 90-95, dvs. en afstand på 40 år. For Julius Cæsars Gallerkrig er tidsafstanden på 11 århundreder. Og den er på 6 århundreder for Virgil. Der findes komplette manuskripter af hele Det nye Testamente som stammer fra det 4. århundrede, dvs. en tidsafstand på mindre end tre århundreder. Og alt i alt konstaterer man ganske få varianter mellem manuskripterne. Oldtidens skrivere forandrede meget lidt. At kopiere var et håndværk. Der findes små divergenser, men de fleste drejer sig om detaljer uden betydning.

HVORFOR OMTALER MAN DISSE TEKSTER EVANGELIUM "IFØLGE" MATTHÆUS ELLER MARKUS?

Det er den traditionelle måde at omtale dem på i kirken i stedet for Mattæus evangeliet. Det græske ord kata kan ligeså godt betegne tekstens forfatter, men talemåde "ifølge" udtrykker en vis afstandtagen som man almindeligvis fortolker som om man knytter teksten til en person som opfattes som åndelige leder for en tradition, en lokal kirke knytter sig til. I dag er historikerne praktisk talt enige om, at forfatterne til Mattæus' og Johannes' evangelier ikke er identiske med de to apostle af samme navn. Meningerne er mere delte hvad angår Markus og Lukas som ikke var blandt de tolv apostle. Eftersom de ikke nød denne særlige autoritet, var det ikke formålstjenligt at knytte deres navn til disse værker. Derfor er det mere almindeligt at betragte dem som forfattere.

HVORFOR HAR KIRKEN BEVARET FIRE EVANGELIER OG IKKE BARE ÉT?

Dette valg er teologisk set meget væsentligt. For de kristne er det selve Jesus Kristus som er Guds ord, ikke teksterne. Alle de skrifter som omtaler ham er kun vidnesbyrd om hans liv med udgangspunkt i hans opstandelse. Synsvinklen på disse begivenheder afslører et forhold mellem Gud og evangelierne som er helt anderledes en det som gælder Koranen. For muslimerne er selve Koranen Guds ord som blev dikteret til profeten Muhammed. Der findes derfor kun én udgave. I kristendommen er Jesus

enestående, men indfaldsvejene til ham er mangfoldige. Kirken har altid afslået at erstatte de fire evangelier med et. Nogle prøvede det, blandt andre Tatien i det 2. århundrede, men hans udgave blev aldrig taget med i Bibelens kanon. Denne stillingtagen skyldes ønsket om at bevare hvad de første kristnes tradition har overleveret os, men også viljen til ikke at lukke Jesus inde i en enkelt beretning. I den kristne tradition er fortolkningen virkelig grundlæggende.

Oversat af Gunhild Lindstrøm og Jean-Pierre Duclos